O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

“Tasdiqlayman”
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori
_____ M.E.Po‘latov
“____” _____ 2024 yil

Ro‘yxatga olindi: № FN-09-0311
2024 yil “29” August

MOLIYA
O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta’lim sohas: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta’lim yo‘nalishi: 60410400 – Moliya va moliyaviy texnologiyalar
60410500 – Bank ishi va auditi
60411000 – Investitsion loyihalarga xizmat ko‘rsatish va moliyalashtirish
60412700- Baholash ishi
60411500- Biznes tahlil

SAMARQAND – 2024

Fan/modul kodi M209 (MA105,M105)	O'quv yili 2024-2025	Semestr 3-4	ECTS - Kreditlar 9
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4

1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Moliya	108	162	270

2. I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga moliya, moliyaviy siyosat, moliyaviy munosabatlar, pul oqimlari harakati, moliyaviy boshqaruv, moliyaviy yangiliklar, pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili, moliyaviy hisobotlar, davlat va nodavlat moliyaviy muassasalarning moliyaviy faoliyati, moliyaviy risklar, startaplarni moliyalashtirish, moliyaviy nazoratni tashkil asoslari, sug'urta va boshqa shu kabi moliyaviy tushunchalar haqida o'rgatish va ularni amaliyotda tadbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.

Fanning vazifasi – talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, moliya va moliyaviy munosabatlarning xususiyatlarini o'rgatish, iqtisodiy va siyosiy vaziyatning o'zgarishi sharoitida moliya siyosatining xususiyatlarini belgilovchi omillarni aniqlash, moliyaviy munosabatlarni boshqarish va nazorat qiluvchi sub'ektlar faoliyatidagi o'zgarishlarni tahlil qilish, tijorat va notijorat sohalarni moliyalashtirishni o'rganish, moliya bilan bog'liq asosiy kategoriyalarning mazmuni va amaliyotda ulardan foydalanish hamda raqamli moliyani rivojlantirish qonuniyatlarini o'rganish, talabalarning amaliy faoliyatida olgan bilim, ko'nikmalarini kasbiy faoliyatida qo'llay olishiga erishish.

3. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Moliyaning mohiyati va funksiyalari

Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. Moliya iqtisodiy kategoriya sifatida. Moliyaning taqsimlash va nazorat funksiyalari. Ularning o'zaro bog'liqligi.

2-mavzu. Moliya tizimi

Moliya tizimi, iqtisodiyotda uning ahamiyati. Moliya tizimining bo'g'inlari. Notijorat asosida xo'jalik yuritishning asosiy xususiyatlari.

3-mavzu. Davlat moliyasi

Yalpi ichki mahsulot qiymati va milliy daromadining taqsimlanishi hamda qayta taqsimlanishida davlat moliyasining ahamiyati. Davlat moliyasining bo'g'inlari: davlat byudjeti; byudjetdan tashqari fondlar; davlat korxonalari moliyasi; davlat krediti.

4-mavzu. Davlat byudjeti

O'zbekiston Respublikasi byudjet tizimi. Davlat byudjetining mohiyati va

ahamiyati. Davlat byudjeti daromadlari va harajatlari.

5-mavzu. Moliyaviy siyosat

Moliyaviy siyosatning mazmuni va tamoyillari. Moliyaviy siyosat davlatning moliyaviy munosabatlar sohasidagi mustaqil faoliyati ekanligi. Moliyaviy siyosat turlari.

6-mavzu. Moliyaviy boshqaruv

Moliyaviy boshqaruvning mazmun-mohiyati. Moliyaviy boshqaruvning boshqariladigan (ob'ektlar) va boshqaruvchi (sub'ektlar) tizimlar yagonaligidan iboratligi. Moliyaviy boshqaruvning asosiy metodologik tamoyillari, usullari va shakllari. Moliyaviy boshqaruv organlari va ularning vazifalari.

7-mavzu. Moliyaviy nazorat

Moliyaviy nazorat: mazmuni, nazorat sohalari, ob'ekti, predmeti, tizimi, vazifalari, tamoyillari. Moliyaviy nazoratning yo'nalishlari va ularning o'zaro bog'liqligi. Moliyaviy nazorat sohalari: davlat moliyaviy nazorati, nodavlat moliyaviy nazorati. Moliyaviy nazorat tizimining elementlari. Moliyaviy nazoratni tashkil etish tamoyillari. Davlat moliyaviy nazorati organlarining vazifalari va funksiyalari.

8-mavzu. Moliyaviy bozorlar

Moliyaviy bozorning mohiyati va ahamiyati. Moliya bozorining tarkibi va o'ziga xos xususiyatlari. Moliya bozori operatsiyalari va vositalari. Birlamchi va hosilaviy qimmatli qog'ozlar.

9-mavzu. Moliyaviy bozor stavkalari

Foiz stavkalari va ularning turlari. Foiz stavkasining darajasiga ta'sir etuvchi omillar. Riskli aktivlarning daromadlik stavkalari va ularning o'lchash tartibi. Kapitalga daromadning manbalari: dividendlar, aksiya bozor kursining o'sishi. Bir yillik qo'yilgan kapital daromadliligi. Qo'yilgan kapitalning umumiy daromadliligi. Bozoriy indekslar va indekslashtirish strategiyasi. Fond indekslari. Indeksatsiyalash.

10-mavzu. Moliyaviy vositachilar

Moliyaviy vositachilarning umumiy tarkibi. Banklar va ularning asosiy funksiyalari. Sug'urta kompaniyalari va ularning asosiy funksiyalari. Investitsion banklar. Anderrayting. Venchur kompaniyalari va ularning o'ziga xos xususiyatlari.

11-mavzu. Moliyaviy oqimlar

Moliyaviy oqim ta'rifi. Moliyaviy tizimda moliyaviy oqimlarning tutgan o'rni. Moliyaviy oqimlarni boshqarish. Moliyaviy oqimning hajmiga ta'sir etuvchi omillar. Moliyaviy oqimlarning samaradorligi va uni aniqlash tartibi.

12-mavzu. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili

Murakkab foizlar. Pulning keltirilgan (aylantirilgan) qiymati va diskontlash. Annuitet va uning bo'lajak qiymati. Inflyatsiya va bo'lajak qiymat. Inflyatsiya va

investitsion qarorlar.

13-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasini mohiyati va funksiyalari

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining iqtisodiy mohiyati va uning vazifalari. Tijorat asosida faoliyat yurituvchi korxona va tashkilotlar moliyasi. Notijorat tashkilotlari moliyasining xususiyatlari. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining asosiy funksiyalari. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy manbalarining tarkibi.

14-mavzu. Korxonalar moliyaviy barqarorligining tahlili

XYUSlar moliyaviy barqarorligining mohiyati va ahamiyati. Absolyut moliyaviy barqarorlik, sog'lom (normal) moliyaviy barqarorlik, nobarqaror moliyaviy ahvol va krizisli moliyaviy holat. Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari va ularni oshirish yo'llari.

15-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarni moliyaviy resurslari va kapitali

XYUSlarning moliyaviy resurslari. Tijoriy XYUSlar moliyaviy resurslarining dastlabki (birlamchi holda) shakllantirilishi va ularning shakllari. Tushum va uning tarkibiy qismlari. Tijoriy XYUSlar moliyaviy resurslarining shakllanish manbalariga ko'ra turlari. XYUS moliyaviy resurslaridan foydalanish samaradorligi.

16-mavzu. Asosiy kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlari

Asosiy kapital doiraviy aylanishining mohiyati va tarkibiy tuzilmasi. Asosiy kapitalning namoyon bo'lish shakllari. Asosiy kapitalning doiraviy aylanishi va unga tegishli bo'lgan qiymatning uch funksional shakllari. Amortizatsiya ajratmalarini hisoblashning asosiy metodlari va ularning o'ziga xos bo'lgan xususiyatlari.

17-mavzu. Aylanma kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlari

Aylanma kapital: mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va foydalanish samaradorligi. Aylanma kapitalning bir necha asosiy guruhlarga klassifikatsiya qilinishi. Aylanma kapitalning funksiyalari va ularni amalga oshirish shakllari. Aylanma kapitalning foydalanish samaradorligini harakterlovchi ko'rsatkichlar.

18-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning harajatlari

XYUSlarning harajatlari: mohiyati va tarkibi. XYUSlar harajatlarining tasniflanishi. XYUSlar harajatlarining samaradorligini baholash.

19-mavzu. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning foydasi va rentabelligi

Foydaning mazmun-mohiyati. Foydani shakllantirish va undan foydalanish. Rentabellik ko'rsatkichi va uning aniqlanishi.

20-mavzu. Moliyaviy hisobot: mazmuni, funksiyalari va turlari

Moliyaviy hisobotning mazmuni. Moliyaviy qarorlar qabul qilishda ularning o'rni va roli. Moliyaviy hisobot funksiyalari. Moliyaviy hisobot turlari.

21-mavzu. Moliya va investitsion portfelni shakllantirish

Investitsion portfel va uni shakllantirish jarayoni. Investitsion portfelning daromadliligi va risk. Risksiz aktivlar. Ko'plab riskli aktivlar portfelini diversifikatsiyalash samaradorligi. Ikki riskli aktivlardan iborat bo'lgan portfellar.

22-mavzu. Startaplarni moliyalashtirish

Startap to'g'risida umumiy tushuncha va startaplarni moliyalashtirish usullari. Startaplarni moliyalashtirish uchun onlayn-kraudfanding platformalar.

23-mavzu.Davlat krediti

Davlat kreditining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati. Davlat krediti turlari. Davlat qarzining paydo bo'lishi va uni qoplash usullari.

24-mavzu. Sug'urta

Sug'urtaning mohiyati va funksiyalari. Sug'urta turlari, tarmoqlari va shakllari: ixtiyoriy, majburiy. Sug'urta ishidagi asosiy tushunchalar. O'zbekiston Respublikasida sug'urta bozorining shakllanishi va kengayishi.

25-mavzu. Ijtimoiy soha moliyasi

Davlat ijtimoiy siyosatining mohiyati va hozirgi zamon xususiyatlari. Nafaqa. Nafaqalarning asosiy turlari. Ijtimoiy ta'minotning boshqa shakllari.

26-mavzu. O'zbekistonda Islom moliyasini rivojlantirish masalalari

Islom moliyasi. Islom moliyasining nazariy asoslari. Islom moliyasi taraqqiyotining asosiy bosqichlari. Islom moliyasining asosiy instrumentlari. Islom moliya institutlari.

27-mavzu. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish masalalari

Raqamli iqtisodiyot. Elektron hujjat aylanishi tizimlari. Elektron to'lovlar. Elektron tijorat. Blokcheyn texnologiyalari. Kripto-aktivlar va ularning aylanmasi. Axborot-texnologik platformalar. Kripto-birja. Mayning. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirishning huquqiy asoslari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Moliyaning mohiyati va funksiyalari
2. Moliya tizimi
3. Davlat moliyasi
4. Davlat byudjeti
5. Moliyaviy siyosat
6. Moliyaviy boshqaruv
7. Moliyaviy nazorat
8. Moliyaviy bozorlar
9. Moliyaviy bozor stavkalari
10. Moliyaviy vositachilar

11. Moliyaviy oqimlar
12. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili
13. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasini mohiyati va funksiyalari
14. Korxonalar moliyaviy barqarorligining tahlili
15. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarni moliyaviy resurslari va kapitali
16. Asosiy kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlari
17. Aylanma kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlari
18. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning harajatlari
19. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning foydasi va rentabelligi
20. Moliyaviy hisobot: mazmuni, funksiyalari va turlari
21. Moliya va investitsion portfelni shakllantirish
22. Startaplarni moliyalashtirish
23. Davlat krediti
24. Sug'urta
25. Ijtimoiy soha moliyasi
26. O'zbekistonda Islom moliyasini rivojlantirish masalalari
27. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish masalalari

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Moliyaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va funksiyalari.
2. Iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida moliya tizimining mohiyati va o'ziga xos xususiyatlari.
3. Davlat moliyasi va uning tarkibiy tuzilishi.
4. Davlat byudjeti – davlatning asosiy moliyaviy rejasi sifatida.
5. Moliyaviy siyosat – mamlakat moliyaviy barqarorligining asosi sifatida.
6. Global iqtisodiyotning zamonaviy sharoitida moliyaviy boshqaruv.
7. Moliyaviy nazorat – moliyaviy siyosatning majburiy elementi sifatida.
8. Moliyaviy bozorlar: ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati va tarkibi.
9. Moliyaviy bozor stavkalarining shakllanishi va unga ta'sir etuvchi omillar.
10. Moliyaviy vositachilar: turlari va funksiyalari.
11. Moliyaviy oqimlarning mazmuni va va ularni boshqarish.
12. Pulning davriy qiymati va pul oqimlarining diskontli tahlili.
13. Iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyasining mohiyati va funksiyalari.
14. Korxonalar moliyaviy barqarorligini aniqlash yo'llari.
15. Iqtisodiyotni isloh qilish sharoitida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar moliyaviy resurslari va kapitali.
16. Asosiy kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlari
17. Aylanma kapital doiraviy aylanishning moliyaviy jihatlari
18. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning xarajatlari va ularning tasniflanishi.
19. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning foydasi va rentabelligini aniqlash.
20. Zamonaviy sharoitlarda moliyaviy hisobot: mazmuni, funksiyalari va turlari.
21. Zamonaviy sharoitlarda moliya va investitsion portfelni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.
22. Startaplarni moliyalashtirish va ularning o'ziga xosligi.
23. Davlat kreditining shakllanishi va uni boshqarish yo'llari.

24. Sug'urta: mohiyati va funksiyalari.
25. Ijtimoiy soha moliyasi: mohiyati va ahamiyati.
26. O'zbekistonda Islom moliyasini rivojlantirish masalalari
27. O'zbekistonda raqamli moliyani rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish masalalari.

4. **V.Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- Moliyaviy munosabatlarning mazmuni va ahamiyati to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;***
- Davlat qurilishidan kelib chiqib, moliya tizimining mazmuni va uning tarkibiy tuzilishi farqlanishini, moliyaviy nazorat va moliyaviy boshqaruv munosabatlarining o'zaro bog'liqligini hamda ularni amalga oshiruvchi sub'ektlar faoliyatidagi o'zgarishlarni, moliya bozorining mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyatini va moliyaviy vositachilar tarkibi, ular faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;
- moliyaviy risklarni pasaytirish usullaridan foydalana olish, pulning davriy qiymati konsepsiyasi asosida pulning kelajakdagi qiymatiga omillarning ta'sirini aniqlay olish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatida xarajatlarni aniqlab, u orqali sof foyda va rentabellikka baho bera olish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda moliyaviy resurslarni samarali shakllantirish manbalarini topish, moliyaviy hisobot shakllarini o'qib, ular asosida XYUS faoliyatiga baho bera olish, shuningdek aholi qatlamlari uchun pensiya yoki nafaqaning qaysi turi to'lanishini, raqamli moliyani rivojlantirishning bugungi kundagi dolzarb masalalarini amaliyotda qo'llash ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***

5. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:**

- Ma'ruzalar;
- Amaliy topshiriqlarni bajarish va xulosalash;
- Interfaol keys-stadilar;
- Blits-so'rov;
- SWOT-tahlil;
- Taqdimotlar qilish;
- Essey yozish.

6. **VII. Kreditlarni olish uchun talablar:**

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test topshirish.

7. **VIII. Asosiy adabiyotlar**

1. Боди З., Мертон Р. Финансы. Учебник. Пер. с англ. – М.: "Вильямс", 2007.
2. Маликов Т.С. Молия: амалий жиҳатлар. (Ўқув қўлланма). – Т.: «Nihol print» ОК, 2022. – 372 б.
3. Malikov T., Olimjonov O. Moliya. Darslik. – T.: "Iqtisod-moliya", 2019. - 920 b.
4. Malikov T. Moliya. O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisod-moliya", 2018. -274 b.
5. Zaynalov J.R., Xusanov B.Sh., Aliyeva S.S., Latipova Sh.M. Davlat

byudjeti. O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2021. 316 b.
6. Nurmuhammedova B.I., Hamdamov Sh.X. Davlat moliyasi. Darslik. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2021. 436 b.
7. Финансы: учебник / Ю. С. Долганова, Н. Ю. Исакова, Н. А. Истомина [и др.]; под общ. ред. канд. экон. наук, доц. Н. Ю. Исаковой; Мин-во обр. и науки РФ. – Екатеринбург: Изд□во Урал. ун□та, 2019. – 336 с.
8. Зайналов Ж.Р., Ибрагимов Н.А., Ахроров З.О. Корхоналар молияси. Ўқув қўлланма. СамИСИ: "STAP-SEL" МЧЖ. 2023. - 268 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:
1. Zaynalov J.R., Xusanov B.Sh., Aliyeva S.S., Ro'zibayeva N.X. va b. Moliya bozori: Darslik -T.: "Iqtisod-moliya", 2020. - 480 b.
2. Zaynalov J.R., Xodjayev E.N., Xusanov B.Sh., Ro'zibayeva N.X. va b. Investitsiya: Darslik -T.: "Iqtisod-moliya", 2020. - 316 b.
3. «Технология блокчейн: то, что движет финансовой революцией сегодня / Дон Тапскотт, Алекс Тапскотт; [пер. с англ. К. Шашковой, Е. Ряхиной]»: Эксмо; Москва; 2017.

Axborot manbalari:
1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasining hukumat portali.
2. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
3. www.imv.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi.
4. www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti.
5. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti.
6. www.soliq.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Soliq qo'mitasi rasmiy sayti.
7. www.openbudget.uz – O'zbekiston Respublikasi "Ochiq byudjet" portali.
8. www.scopus.com – xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazasi.

8. Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-09-03/1)

9. **Fan/modul uchun ma'sullar:**
Zaynalov J.R. – "Moliya" kafedrasi mudiri, professor;
Aliyeva S.S. – "Moliya" kafedrasi dotsenti;
Latipova Sh.M. – "Moliya" kafedrasi dotsenti.

10. **Taqrizchilar:**
B.Sh.Xusanov – Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Samarqand filiali direktori v.b., i.f.n., dotsent;
G'.N.Djulmatov – "EURO LUX STROY" MCHJ direktori.